

Resandefolket är här för att stanna – sedan 500 år. Den resanderomska festivalen i Stockholm i oktober bjöd på ett varierat och rikt musikutbud som visar att de historiska rötterna vårdas bland resande. Men också att man håller på med något nytt.

Resandefolkets rötter kan enligt forskningen sökas i den första romska invandringen till Sverige för 500 år sedan. Av andra givna det nedsättande namnet "tattare" uppstod en förföljd och utstött folkgrupp som många länge trodde knappast fanns längre. Namn som folkgruppen getts av andra i olika länder är "zigenare", "kjeltringar", "mustalainen", "fanter". Romanifolket eller resandefolket är idag istället de mest accepterade namnen.

Resandeyrken som hästhantering, kniv- och saxslipning, handel med glasföremål och annat har minskat kraftigt. Resande har vilka arbeten som helst idag. Hantverksskunnande i att göra virkade spetsar, knivar, kaffekittlar, trådarbeten, korgar, dörmattor och annat är, om inte helt försvunnet så i alla fall mycket hotat.

Musik och dans har uppenbarligen varit viktigt för många resande. Många finns sedan gammalt inom underhållningsyrken och är musiker och skådespelare. En del är mycket kända även i storsamhället. Samtidigt har de resande som folkgrupp utsatts för en närmast exempellös rasism, även från myndighetshåll. Vissa paralleller skulle nog kunna dras till hur svarta musiker i USA hyllades på scenen, samtidigt som de var segregerade i samhället i övrigt.

Arbetsläger, steriliseringar

Rent fysiska utplåningsförsök har förekommit i både Sverige och Norge. Många resande har utsatts för steriliseringar. I Norge upprättades arbetsläger för resande. Lägren fanns kvar in på 1990-talet berättade en ung resande från Norge för mig.

Trots dessa svåra odds har resandekulturen lyckats överleva. Som Malik

Ralf Novak-Rosengrens trio framträdde på Nordic Romani Festival. Foto: Henrik Per

Faltin, ung resande med soldatsläkt, sa vid hans, Christian Bergström-Faltins och Ken Rings hip-hop-framträdande på festivalens första dag: "Vi är inte spöken från det förflutna, vi finns här och nu".

Och de resande har numera som resande börjat ta lite mera plats i media och kulturliv i Sverige, även om en lång väg är kvar.

Ralf Novak-Rosengren, resande med släkt från Halland och Småland,

var festivalens konstnärlige ledare. Han och hans trio framträdde själv med flera traditionella sånger och visor.

Ralf Novak-Rosengren skrev i festivalens presentationsbroschyr:

"Jag tror på öppen dialog för att förbättra relationen mellan 'oss' och 'er' för att bryta fördomarna och bekämpa denna hemska sjukdom som kallas för rasism. Att bygga broar är viktigt, men också att få tillgång till

sson

att stärka vår egen identitet och känna en stolthet över vår egen kultur och historia som en av Nordens äldsta etniska minoriteter, romanifolket resande.”

Revitalisering av kulturen

Det handlar alltså om att genomföra en revitalisering av resandefolket och dess kultur, som Eleonor Frankemo, en ung resande från Östergötland påpekade i ett föredrag. Själv har hon sammanställt en lärobok i resande-

romani, folkets eget språk. Svensk romani har romska ord, svenska ord, influenser från flera andra språk och en egen mestadels svensk grammatik.

Många av orden känner jag och många andra igen: tjej, jycke, puffra, tjabo, jack, stillo och så vidare. Medan andra ord kan vara fullständigt okända för oss.

Den musik- och kulturfestival med resandemusiker som genomfördes 19-21 oktober i Stockholm var ex-

empel på de resandes nya synlighet. Många oförglömliga musikinslag fick vi festivalgäster uppleva både på Musikmuseet och Stallet nära Nybroplan.

Stor inlevelse

En mängd andra artister framträdde: Laila Yrvum, resande från Norge sjöng med stor inlevelse ”Ava Kai”, ”Kom hit!” och andra sånger på romani, men även sånger helt på norska.

Veteranen Seppo fon Palm sjöng, ackompanjerad av gitarristen och musiketnologen Kai Åberg.

Reine Steens folbitar av den skånske resandespelmannen Lorens Brodin åhörde jag på Musik- och teatermuseet där en del av programmet ägde rum. Där fanns också bild och knivutställningar samt bokbord.

Manne Menuetti Gypsy Band från Finland bjöd en av kvällarna på intensiv djangoswing och upphottade varianter av ”Mustalainen” med flera välkända låtar.

Manne Menuetti är mycket populär i Finland och har via sin centralgestalt komikern Santeri ”Manne” Ahlgren drivit med fördomar i programmet ”Manne TV”.

Deras musik, som framfördes i ett tempo som påminner om en slirande bil i hög fart som samtidigt är under precis och full kontroll, satte hela publiken i rörelse och dans.

Hilja Grönfors som tillhör de finska kaleromerna framträdde avslutningsvis med traditionella sånger till ackompanjemang av dragspel och gitarr.

En unik och fantastisk musik- och kulturfestival var till ända.

Henrik Persson

För mer information, gå in på: www.lattjodrom.se, Nordic Romanifestival på Facebook

Böcker:

Eleonor Frankemo:

”Resandefolkets revitalisering”

Lenny Lindell m fl:

”Ordbok över svensk romani”

Bo Hazell: ”Från tattare till traveller”

Ralf Novak-Rosengren, och Marie

Länne Persson: ”Romanifolkets visor”